

OBIM PRAVA OPLEMENJIVAČA

Gordana Lončar^{1*}

Izvod

Pravo oplemenjivača je oblik intelektualne svojine posebno kreiran za biljne sorte. Konvencija Međunarodne unije za zaštitu novih biljnih sorti usvojena 1991. godine predstavlja dokument kojim su postavljeni međunarodni standardi u zaštiti intelektualne svojine na biljnim sortama. Srbija se, pristupajući ovoj Konvenciji, opredelila da poštuje njene principe, i shodno tome je donela usklađen Zakon o zaštiti prava oplemenjivača biljnih sorti. Principi koji su sadržani u tekstu Konvencije su jedini obavezujući za članice Unije. Kako bi se utvrdile smernice za razumevanje pojedinih odredbi Povelje konvencije, pregovorima članica uz aktivnu ulogu posmatrača koje predstavljaju predstavnici oplemenjivača I proizvođača, je usvojena serija dokumenata Objašnjenja. U ovom radu su predstaljena Objašnjenja kojima su pojašnjene odredbe Konvencije o uslovima I ograničenjima koje može da postavlja oplemenjivač u pogledu reprodukcionog materijala sorte, uključujući izuzetke i iscrpljenje prava, zatim Objašnjenja o tome šta se smatra reprodukcioni materijal, a šta ubrani materijal. Sugerise se da je potrebno znati koja su prava dodeljena zaštitom prava oplemenjivača kako bi se ona mogla uspešno koristiti..

Ključne reči: reprodukcioni i ubrani materijal 1, izuzeci od prava oplemenjivača 2, iscrpljenje prava 3 (Izvod je praćen sa maksimalno sedam, odgovarajućih ključnih reči. Pri tome ne treba ponavljati reči iz naslova.)

Uvod

Oplemenjivanje bilja je rad čoveka na poboljšavanju i stvaranju novih korisnih biljnih sorti koje mogu da se umnože i ponude proizvođačima. Od praistorije čovek je počeo da se bavi oplemenjivanjem tako što je prevodio divlje forme biljaka u kulturne što se vezuje za početke poljoprivrede. Danas su načini oplemenjivanja raznovrsni, počev od onih koji zahtevaju primenu znanja i metoda na visokom naučnom nivou, angažovanje fundamentalne nauke, multidisciplinarni pristup, upotrebu genetičkih resursa uz velika ulaganja, do oplemenjivanja kojim mogu da se bave sami proizvođači koristeći isključivo genetičke resurse, rad i sopstveno iskustvo u praksi. Kada žele da svoj rad sa polja ili iz laboratorije prenesu na tržište, štite svoj rad pravom oplemenjivača, ili patentom. Na taj način njihov naučni rad pretvara se u pravi komercijalni posao. Kompanije, koje se bave

oplemenjivanjem, bilo da su privatne ili javne istraživačke ustanove, ili univerziteti u svetu imaju kancelarije za transfer tehnologije. Neke od aktivnosti kojima se bave takvi centri su upravljanje strategijama zaštite i vrednovanja intelektualne svojine, pregovaranje i priprema ugovora za vrednovanje i prenos prava intelektualne svojine (<https://www.unibo.it/it>; <https://regents.universityofcalifornia.edu>; <https://regents.umn.edu>).

Oplemenjivački rad je proces koji slikovito može da se predstavi kao lanac od nekoliko karika: istraživanja, postavljanje ciljeva, stvaranje varijacija, selekcija, finalizacija stvaranja sorte, izlazak u javnost (postupak registracije i zaštite prava oplemenjivača), umnožavanje i marketing (Van Wijk and Louwaars, 2014). Sve karike u tom lancu moraju da budu dovoljno čvrste i međusobno tako povezane da obezbeđuju

Stručni rad (Professional Paper)

¹Lončar G, Grupa za zaštitu sorti i biološku sigurnost, Uprava za zaštitu bilja, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS, Omladinskih brigada 1, 11070 Beograd, Srbija,

*e-mail: gordana.loncar@minpolj.gov.rs

njegovu funkciju - razvoj sorte. Na početku se definiše cilj oplemenjivanja, zatim se odabira materijal kojim će se raditi, ukoliko se radi hibridizacija, vrši se izbor roditeljskih parova za ukrštanje. Kada se odradi postupak oplemenjivanja i izvrši selekcija po odgovarajućem metodi i završe sva neophodna ispitivanja, dobija se sorta. Ako je to sorta koja obećava, počinju pripreme za izlazak na tržište: registracija sorte, zaštita sorte, proizvodnja reprodukcionog materijala, kontrola i marketing. Svaka od karika u lancu razvoja sorte ima svoje mesto i svoj značaj i međusobno su zavisne. Tako je, na primer, važno stvoriti dobru, novu i korisnu sortu, ali ona mora da se održava na odgovarajući način da kvalitet njenog reprodukcionog materijala bude što bolji. Takođe, marketing je značajan kada se radi o tome da sorta uopšte dođe do proizvođača. Sa druge strane, zaštita prava oplemenjivača nije važna za dostup sorte tržištu. Ali ako ona nije organizovana na primeren način, oplemenjivač ne može da ostvari svoje pravo i povрати investicije u razvoj sorte i zaradi podsticaj za dalji razvoj. Za plasiranje materijala sorte na tržište uslov je

upis na Sortnu listu, odnosno registracija sorte. Kada se sorta nađe na Sortnoj listi, može da je umnožava svako ko ispunjava uslove propisane zakonskim okvirom kojim se reguliše proizvodnja semena, sadnog materijala ili rasada.

Proizvodnja reprodukcionog materijala sorte ili umnožavanje ima za svrhu širenje sorte u proizvodnji. Od velike važnosti za uspeh proizvodnje je da se tokom širenja sorte vodi računa o održavanju genetičkog identiteta sorte da se reprodukuje onakav kakav je bio kad je sorta stvorena. Prilikom većeg broja reprodukcija dolazi do promena u genetičkom sastavu sorte. Javljaju se promene u frekvenciji gena i genotipova, zbog prirodne selekcije, a geni koji su se pojavili kao zastupljeniji mogu da budu manje poželjni u pogledu osobina važnih za proizvodnju, kao na primer, otpornost na bolesti. Pored ovoga, mogu da se jave mutacije, ili primese drugih sorti, te se, kao posledica svega navedenog, javlja pad produktivnosti sorte (Van Wijk and Louwaars, 2014). Stoga je veoma važno, pri proizvodnji reprodukcionog materijala biljnih sorti, strogo se pridržavati odgovarajućih zakonskih normi.

Oplemenjivač-glavna uloga

Glavni subjekat zaštite sorte je oplemenjivač. U Zakonu o zaštiti prava oplemenjivača biljnih sorti Republike Srbije izraz „oplemenjivač“ ima prošireno značenje i predstavlja stvaraoca sorte, ili lice koje je poslodavac st-

varaoca, zavisno od njihovog međusobnog odnosa. Ako je originalni stvaralac ili njegov poslodavac preneo pravo oplemenjivača na neko drugo lice, onda se taj pravni sledbenik smatra „oplemenjivačem“.

Pravo oplemenjivača

Sticanjem prava oplemenjivača, oplemenjivač dobija sredstvo koje mu omogućava da iz sorte izvuče opipljivu materijalnu korist i podsticaj za dalji rad. Pravo oplemenjivača je jedan od oblika prava intelektualne svojine, posebno kreiran za biljne sorte. Profesor dr. Slobodan M. Marković kaže da: „u ekonomskom smislu, intelektualna svojina obavlja funkciju koju u oblasti materijalnog sveta, obavlja stvarno-pravna svojina“. Tako, stvaralac intelektualnog dobra stiče mogućnost da raspolaže rezultatom svog rada i da za to dobije tržišnu protivrednost (naknadu) (Marković, 1997). Važeća verzija iz 1991. godine Konvencije Međunarodne unije za

zaštitu novih biljnih sorti (International Union for the Protection of New Varieties of Plants -UPOV), koja je u skladu sa Sporazumom o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights - TRIPS) Svetske trgovinske organizacije predstavlja dokument kojim su postavljeni međunarodni standardi zaštite intelektualne svojine na biljnim sortama. Srbija je članica UPOV počev od 2013. godine, što znači da se opredelila da uspostavi zaštitu biljnih sorti po principima koje ova Unija nalaže. Savet UPOV-a je odobrio članstvo Srbije u Uniji nakon detaljnog razmatranja usklađenosti

Zakona o zaštiti prava oplemenjivača biljnih sorti sa UPOV Konvencijom. Zatim su članovi Saveta analizirali propise koji obezbeđuju zaštitu prava oplemenjivača u slučaju povrede prava ili sumnje na povredu prava. Savet UPOV je najviši organ Unije, gde se donose sve odluke neophodne za obezbeđivanje njenog efikasnog funkcionisanja. Čine ga predstavnici država članica Unije (UPOV 1991).

Konvencijom je predviđeno da „reprodukcioni materijal sorte može da se koristi samo na osnovu ovlašćenja oplemenjivača“, što znači da oplemenjivaču pripada ekskluzivno pravo na komercijalno korišćenje materijala zaštićene sorte, a da sva druga lica mogu da koriste materijal sorte u komercijalne svrhe isključivo ako imaju ovlašćenje oplemenjivača. „Komercijalno korišćenje“ označava određene aktivnosti koje je dozvoljeno preduzeti kada se radi sa reprodukcionim materijalom zaštićene sorte uz ovlašćenje oplemenjivača te sorte. To su sledeće aktivnosti: proizvodnja ili reprodukcija (umnožavanje); kondicioniranje za reprodukciju, ponuda na prodaju, prodaja ili drugi vid plasmana na tržištu, izvoz, uvoz i skladištenje za bilo koju prethodno navedenu namenu. Oplemenjivač određuje uslove i ograničenja za ovlašćenje. On može da odredi na primer: visinu naknade (vezano za količinu reprodukcionog materijala, površinu pod reprodukcionim materijalom, količinu ili vrednost proizvedenog materijala itd.), rokove i način plaćanja, period ovlašćenja, metod kojim se mogu preduzeti radnje za koje se dobija ovlašćenje (npr. proizvodnja ili reprodukcija, izvozni putevi itd.), kvalitet i količinu materijala koji treba da se proizvede, teritoriju na kojoj važi ovlašćenje za izvoz, uslove pod kojima ovlašćeno lice može davati licencu ili podlicencu drugom licu (UPOV, 2010).

Ekskluzivno pravo korišćenja, pod određenim uslovima, obuhvata i ubrani materijal, kao i proizvode od ubranog materijala. Odredba UPOV Konvencije o proširenju obima prava na ubrani materijal glasi: „U skladu sa članovima 15.i 16. aktivnosti predviđene u tačkama (i) do (vii) stava (1)(a) koje se odnose na ubrani materijal, uključujući cele biljke i delove biljaka koji su dobijeni putem neovlašćenog

korišćenja reprodukcionog materijala zaštićene sorte, mogu se vršiti samo na osnovu ovlašćenja oplemenjivača, osim ako je oplemenjivač imao razumne mogućnosti da koristi svoje pravo u odnosu na taj reprodukcioni materijal.“

Pregovarači u UPOV-u su pojasnili da objašnjenje navedeno u odredbi da „ubrani materijal uključuje cele biljke ili delove biljaka“ kao materijal koji se može upotrebiti u reprodukcione svrhe znači da bar neki oblici ubranog materijala imaju potencijal da se koriste kao reprodukcioni materijal (UPOV, 2013)⁷. U dokumentu „Objašnjenja o materijalu za umnožavanje u okviru UPOV Konvencije razjasnili su da „reprodukcioni“, tj. materijal za umnožavanje obuhvata reproduktivni i vegetativni materijal za umnožavanje. Predložili su da se prilikom utvrđivanja da li se radi o materijalu za umnožavanje zavisno od okolnosti, uzmu u obzir različiti faktori, od kojih su neki nabrojani:

- da li se biljka ili deo biljke koristi za umnožavanje,
- da li je materijal korišćen za umnožavanje, ili može da se koristi,
- da li se radi o materijalu od koga mogu da nastanu nove biljke,
- da li je postojala praksa korišćenja materijala u svrhu umnožavanja, ili se s novim trendovima razvija nova praksa za to,
- ako se na bazi prirode i stanja materijala utvrdi da može da posluži kao reproduktivni materijal,
- ako postoji namera nekog od korisnika da materijal sorte upotrebi kao materijal za umnožavanje, itd (UPOV, 2017).“

Definisanje pojmova reprodukcioni i ubrani materijal izaziva polemike u svetu zaštite sorti. Različiti pogledi na pravo na upotrebu ubranog materijala sorte za reprodukciju dovode do različitih tumačenja da li se taj materijal koristi s pravom ili ne. Da li je rešenje da se prilikom utvrđivanja prava na korišćenje materijala sorte pođe od potencijalne mogućnosti za umnožavanje materijala, umesto navođenja prakse ili namera korisnika? Kao ilustraciju navode se sudski sporovi koji su se vodili zbog problematike shvatanja narušavanja prava u pogledu ubranog materijala zaštićene sorte: Cultivaust

Pty Ltd v Grain Pool Pty Ltd u Australiji i Club de Variedades Vegetales Protegidas v Adolfo Juan Martínez Sanchís u Evropi (Lawson, 2023).

Ako se vratimo na odredbu, vidimo da je pravo oplemenjivača na ubrani materijal i proizvode od ubranog materijala ograničeno pojmom „neovlašćena upotreba“ i „razumna mogućnost oplemenjivača da koristi svoje pravo u odnosu na reprodukcioni materijal“ od koga je nastao pomenuti ubrani materijal. „Svoje

pravo“ odnosi se na pravo oplemenjivača na teritoriji na kojoj je to pravo na snazi. Dakle, korišćenje svog prava u odnosu na reprodukcioni materijal znači: ostvariti svoje pravo na reprodukcioni materijal na dotičnoj teritoriji (Lawson, 2023)¹⁰. U odredbi, navedeni su članovi 15. i 16. Konvencije, koji se redom, odnose na izuzetke od prava i iscrpljenje prava oplemenjivača.

Izuzeci od prava oplemenjivača

Ovlašćenje oplemenjivača nije potrebno za aktivnosti koje se smatraju izuzecima od prava oplemenjivača. Prvi izuzetak su aktivnosti koje se preduzimaju za ličnu upotrebu i u nekomercijalne svrhe. Ako ispunjavaju oba uslova, onda spadaju u okvir izuzetka. Tako, aktivnosti koje nisu za ličnu upotrebu, iako se izvedu u nekomercijalne svrhe mogu biti van okvira ovog izuzetka. Sa druge strane, privatne radnje koje se preduzimaju u komercijalne svrhe ne spadaju u izuzetak. Na primer, ako proizvođač čuva seme proizvedeno na sopstvenom gazdinstvu, zatim ga ogłosi i prodaje, to se ne može posmatrati kao izuzetak od prava oplemenjivača, već je povreda prava (UPOV, 1991).

Aktivnosti koje se preduzimaju u eksperimentalne svrhe, čine drugi izuzetak i mogu da se izvedu bez ovlašćenja oplemenjivača.

Treći „izuzetak oplemenjivača“ obuhvata aktivnosti koje se preduzimaju u svrhu oplemenjivanja drugih sorti. Ovo je najvažnija odredba po kojoj se pravo oplemenjivača razlikuje od patenta, kao najbližijeg oblika prava intelektualne svojine, kod koga nije dozvoljeno korišćenje patentiranog pronalaska ni u svrhe daljeg razvoja i usavršavanja pronalaska bez ovlašćenja nosioca tog prava. Ako je rezultat oplemenjivanja sorta koja je u osnovi izvedena od polazne sorte (inicijalne sorte), ili se od nje ne razlikuje jasno ili proizvodnja novostvorene sorte traži ponovnu upotrebu polazne sorte, a ta polazna sorta je zaštićena - tada je neophodno ovlašćenje oplemenjivača za sve aktivnosti koje se vezuju za komercijalnu upotrebu sorte.

Konvencijom je predloženo i očuvanje prava proizvođača da pripremaju i umnožavaju ma-

terijal zaštićene sorte na svom imanju, a da pri tom ne plaćaju, ili plaćaju umanjenju naknadu za korišćenje zaštićene sorte. Naglašeno je da je pravo oplemenjivača ograničeno u ovim slučajevima u smislu da se ne naplaćuje ili se samo delimično naplaćuje naknada za korišćenje sorte ako se proizvedeni ubrani materijal sa sopstvenog imanja koristi za reprodukciju na svom imanju. Odredba o pravu proizvođača je opcionalna, svaka članica Unije ponaosob odlučuje da li će je i u kojoj meri prihvatiti, zavisno od procenjenog uticaja na oplemenjivanje, mehanizama potrebnih za primenu i sveukupnog uticaja na poljoprivredu. U Srbiji je odredba o pravu proizvođača utvrđena zakonom i detaljnije propisana Pravilnikom o listi vrsta poljoprivrednog bilja na koje se odnose izuzeci od prava oplemenjivača i o elementima za utvrđivanje malih poljoprivrednih proizvođača. Određene su biljne vrste, veličina poljoprivrednog gazdinstva i uslovi za koje se ne primenjuje pravo oplemenjivača. Proizvođači koji gaje zaštićene sorte biljnih vrsta na koje se odnosi izuzetak od prava oplemenjivača i proizvode „seme sa tavana“ uz poštovanje svih zakonskih propisa Srbije u pogledu proizvodnje semena i sadnog materijala i zdravlja bilja, plaćaju razumnu naknadu oplemenjivaču ili ne plaćaju, zavisno od veličine svoje proizvodne površine. Proizvođači koji gaje ratarsko- povrtarsko bilje na zemljištu čija površina ne prelazi 10 ha ne plaćaju naknadu. Biljne vrste na koje se primenjuje izuzetak od prava oplemenjivača su: ovas, ječam, raž, pšenica, durum pšenica, spelta pšenica, krompir, lucerka, stočni grašak i grahorica. Ovaj spisak je podložan izmenama. Bez

obzira na navedene biljne vrste, ovde ne spadaju hibridne i sintetičke sorte. Pravo proizvođača da proizvodi i koristi reprodukcioni materijal zaštićene sorte bez naknade oplemenjivaču ne postoji za voće, ukrasno bilje, povrtarsko bilje i šumske vrste. Ovde je potrebno istaći da se korišćenje prava proizvođača ni u kom slučaju ne kosi sa Zakonom o semenu i zdravlju bilja, to seme mora da bude proizvedeno u skladu sa zakonskim normama, već samo olakšava proizvođaču proizvodnju u smislu da on ne plaća punu cenu semena.

Iscrpljenje prava oplemenjivača

Oplemenjivač nema pravo da brani korišćenje materijala svoje sorte ako ga je sam prodao ili na drugi način otuđio, to jest ako postoji saglasnost oplemenjivača za prodaju ili otuđenje na teritoriji na kojoj je ta sorta

Formulacijom: „smatra se da pravo oplemenjivača nije povređeno od strane poljoprivrednog proizvođača koji u svrhu umnožavanja na sopstvenom imanju koristi ubrani materijal zaštićene sorte, koji je dobio setvom na sopstvenom imanju“. Zakonodavac pojašnjava da se ovaj opcioni izuzetak odnosi na situacije kada proizvođač upotrebljava ubrani materijal na sopstvenom imanju. Tako, na primer, ovaj fakultativni izuzetak se ne odnosi na reprodukcioni materijal proizveden na drugom imanju (UPOV, 2009).

zaštićena. Međutim, dalja reprodukcija sorte nije dozvoljena. Takođe, nije dozvoljen ni izvoz materijala te sorte na teritoriju gde se vrsta kojoj ta sorta pripada ne štiti pravima oplemenjivača.

Zaključak

O značaju novih biljnih sorti govori se i zna mnogo, posebno sada kada su one nezaobilazno sredstvo za ublažavanje dejstva klimatskih promena i prilagođavanje novim uslovima. Od početka prošlog veka do danas učinjeni su veliki proboji na polju oplemenjivanja bilja. Prve korake organizovanog oplemenjivanja prati traženje najboljeg načina zaštite intelektualne svojine na sortama. Kao najšire prihvaćen je sistem zaštite koji je ustanovljen usvajanjem Konvencije UPOV čija je najnovija verzija Povelja iz 1991. godine. Ovom poveljom je obim zaštite prava oplemenjivača obuhvatio „ubrani materijal“ i „proizvode dobijene od ubranog materijala“ uz ograničenja u vidu „neovlašćena upotreba“ i „razumne mogućnosti“. Obim prava oplemenjivača je ograničen i izuzecima „oplemenjivača“ i „pravom farmera“. Iako se čini da ima mnogo ograničenja, ovaj sistem zaštite pruža mogućnosti za ispunjenje ciljeva kojima oplemenjivači streme: baviti se daljim radom na stvaranju novih sorti zahvaljujući ostvarivanju dobiti, očuvanje sortnih osobina stvorenih sorti i njihovu nepromenenu produktivnost i rast ugleda.

U Srbiji, strani oplemenjivači koriste prednosti zaštite sorti. Za domaće oplemenjivače

ovaj sistem je u povelju. Od 524 sorti za koje je na dan 31.12.2023. godine pravo oplemenjivača na snazi, samo 23 su sorte domaćih oplemenjivača. Razlozi za ovakvu situaciju nisu utvrđivani, u ovom tekstu iznosim pretpostavke zašto domaći oplemenjivači učestvuju u zaštiti sa veoma malim brojem svojih novih sorti:

- manji obim stvaranja novih sorti koje bi trebalo zaštititi i manji udeo u proizvodnji u Srbiji
- nedovoljno znanje o mogućnostima koje pruža zaštita sorti
- nedovoljno znanje o mogućnostima za zaštitu
- nedovoljno zaposlenih u oplemenjivačkim radnim kolektivima koji bi se bavili transferom tehnologije.

S obzirom na to da smo zemlja koja ima bogatu oplemenjivačku tradiciju, a koja je prošla kroz promenu društvenog poretka, potrebno je prilagoditi se novim uslovima poslovanja, te da lica koja stvaraju nove sorte i lica koja ih koriste postanu svesna postojanja intelektualne svojine kada razmišljaju o sortama. Stoga je neophodno :

- obavestiti oplemenjivače o prednostima zaštite

- obučiti ljude iz struke o korišćenju zaštićenih sorti
- uvesti obuku studenata o osnovama zaštite intelektualne svojine na biljnim sortama, kako na poljoprivrednim fakultetima,

tako i na pravnim
-uraditi ekonomska istraživanja kako bi se nijansirala paleta koristi koju pruža zaštita u zavisnosti od biljne vrste.

Doprinos autora

Konceptualizacija, G.L.; Pisanje - originalna priprema nacрта rada, G.L.; Pisanje - pregled i uređivanje, G.L.

Literatura

- ALMA MATER STUDIORUM - University of Bologna. Available in: <https://www.unibo.it/it> (13. November, 2024).
- University of California. Available in: <https://regents.universityofcalifornia.edu> (13. November, 2024).
- University of Minnesota, Available in: (13. November, 2024).
- A.J.P.van Wijk and N.P.Louwaars (2014) Framework for the Introduction of Plant Breeder's Rights, Naktuinbouw, Roelofarendsween, Holandija
- Marković S (1997): Intelektualna svojina na biljnim sortama, Glasnik intelektualne svojine 3/97
- UPOV, UPOV Publication no: 221(E) International Convention for the Protection of New Varieties of Plant 1991. Dostupno na <https://upovlex.upov.int/en/convention>
- UPOV, UPOV/EXN/CAL(2010) Explanatory Notes on Conditions and Limitations Concerning the Breeder's Authorization in Respect of Propagating Material under the UPOV Convention. Dostupno na https://www.upov.int/explanatory_notes/en/
- UPOV, UPOV/EXN/HRV/1(2013) Explanatory Notes on Acts in Respect of Harvested Material under the 1991 Act of the UPOV Convention . Dostupno na <https://www.upov.int>
- UPOV, UPOV/EXN/PPM/1 (2017) Explanatory Notes on Propagating Material under the UPOV Convention . Dostupno na https://www.upov.int/explanatory_notes/en/
- Charles Lawson (2023): Propagated materials and harvested materials: clarifying the scope of plant variety or breeder's rights, Journal of Intellectual Property Law & Practice, Volume 18, Issue 9, September 2023, Pages 655–672 Available in: <https://academic.oup.com> (13. November 2024) UPOV.
- UPOV/EXN/EXC/1 (2009) Explanatory Notes on Exceptions to The Breeder's Right Under The 1991 Act of The Upov Convention. Dostupno na: <https://www.upov.int>
- Zakon o zaštiti prava oplemenjivača biljnih sorti (2009, 2011) Službeni glasnik RS 41/09 I 88/11

PLANT BREEDERS' RIGHTS

Gordana Lončar

Summary

A plant breeder's right is a form of intellectual property specifically created for plant varieties. The Convention of the International Union for the Protection of New Plant Varieties (UPOV), adopted in 1991, is a document that sets international standards for the protection of intellectual property on plant varieties. By acceding to this Convention, Serbia decided to respect its principles, and accordingly adopted a harmonized Law on the Protection of Plant Breeders Rights. The principles contained in the text of the Convention are the only binding ones for the members of the Union. In order to determine the guidelines for the understanding of certain provisions of the Charter of the Convention, a series of explanatory documents was adopted through the negotiations of the members with the active role of observers represented by representatives of breeders and producers. This paper presents Explanatory Notes which explain the provisions of the Convention concerning the scope of rights. The conditions and restrictions that can be set by the breeder with regard to using of reproductive material of the variety are listed. Then, directions to understand articles on compulsory and optional exceptions to the breeders rights were presented. The UPOV Convention does not provide a definition of propagated material nor harvested material. In order to better understand what could be considered as propagating material under the 1991 Act of the UPOV Convention, the list of non-exhaustive examples of factors that have been considered by members of the Union in relation to whether material is propagating is given in the paper. As far as the harvested material is concerned, a clarification is given when it can be considered propagative material. In this connection the expressions: "reasonable opportunity" "unauthorized use" are also clarified. Finally, as a significant part of the scope of rights, the provision on the exhaustion of rights was presented. After having presented the main provisions of the Convention on the scope of plant breeders right, it is emphasized that this protection system provides opportunities to fulfill the goals that breeders strive for: to engage in further work on the creation of new varieties. It is necessary for persons who create new varieties and persons who use them to become aware of the existence of intellectual property when thinking about varieties. The author is suggesting that in order to use the plant breeders rights successfully it is important to understand the nature and the scope of these rights.

Key words: reproductive and harvested material, exemptions from breeders' rights, exhaustion of rights

Primljen: 12.06.2024.
Prihvaćen: 25.07.2024.